

Сучасні тенденції банкрутства вітчизняних підприємств

В умовах економічної та політичної нестабільності зросла кількість підприємств, які мають незадовільний фінансовий стан. Окрім цього, в умовах жорсткої ринкової конкуренції кожне підприємство перебуває під загрозою зниження прибутковості, платоспроможності, внаслідок чого його може очікувати банкрутство. Основними проблемами, які виникають в економіці під час процесу банкрутства підприємств, є: скорочення попиту на продукцію виробників, зниження обсягів виробництва, зростання заборгованості постачальникам, державному бюджету, банкам, затримки з виплатою заробітної плати працівниками тощо. Тому питання банкрутства та антикризового управління підприємством є одним з актуальних для вітчизняної економіки.

Одним з критеріїв, який фіксує спрямування підприємства до банкрутства, є показник «збитковості». Сучасний стан економіки в Україні супроводжується стійкою тенденцією збільшення кількості збиткових підприємств (рис. 1).

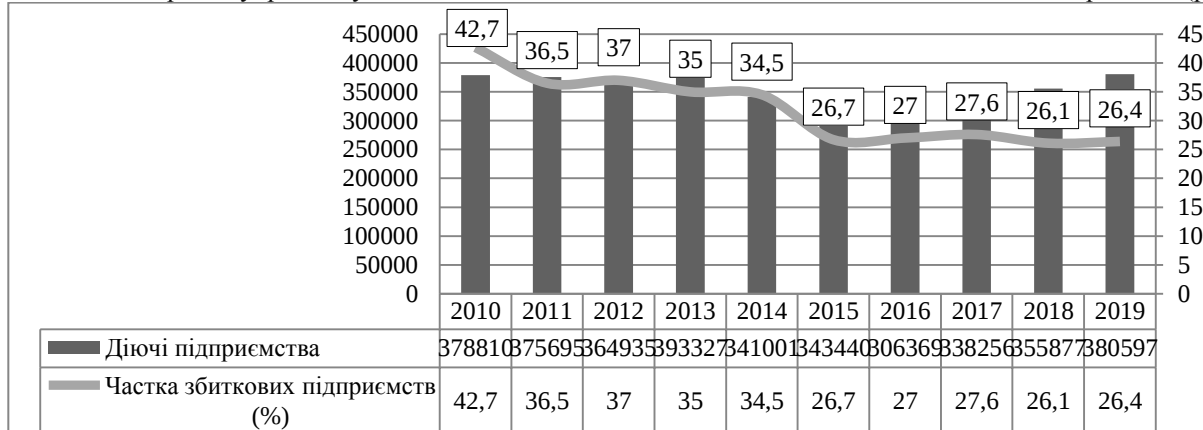

Рис.1. Динаміка зміни кількості підприємств в Україні протягом 2010-2019р.р.*

*Побудовано автором на основі Офіційний веб-портал «Державна служба статистики України» URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.10.2020)

Так, станом на 2019 р. свою діяльність здійснювало 380597 підприємств, що порівняно з попереднім роком майже на 7 % більше, відповідно, відбулося зростання і кількості збиткових підприємств. Необхідно також відмітити, що через політичну нестабільність в 2014 р. спостерігається також різкий спад підприємств, однак це пояснюється тим, що починаючи з 2014 р. список функціонуючих підприємств охоплює усі регіони України, крім тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, а також частини зони проведення антитерористичної операції. Найменша кількість підприємств зафіксована в 2016 р., що може бути спричинено військовим конфліктом на Сході країни, який призвів до: інфляції понад 40 %, падіння промислового виробництва та внутрішнього попиту, падіння реального ВВП на 9,9 %, і, як наслідок, до падіння економічної активності.

За перше півріччя 2020 р. частка збиткових підприємств склала 38,7 %, що на 12,3 % більше порівняно з 2019 р. (при чому частка визначена виходячи лише з кількості великих та середніх підприємств) – це спричинено появою вірусу COVID-19, що через карантинні заходи погіршило становище як підприємств, так і країни в цілому. Наслідками пандемії стало: скорочення ВВП, повна або часткова зупинка підприємств, різке зростання рівня безробіття, зростання інфляції, зменшення рівня доходів населення, - це призвело до кризового становища підприємств і в подальшому може викликати їх банкрутство, якщо не вжити відповідних заходів щодо подолання цього явища.

Масштаби процесу банкрутства в економіці України характеризуються кількістю заяв у справах позовного провадження про банкрутство (табл. 1). За аналізований період кількість справ, закінчених провадженням, поступово зменшується і у 2019 р. становила 1184 справ, що майже в 10 разів менше від рівня 2009 р. Також знижується і чисельність справ, залишених без розгляду, лише в 2018 р. спостерігається незначне зростання. Оскільки банкрутство підприємства не завжди означає припинення діяльності і ліквідацію суб'єкта господарювання, можливою є ситуація, коли втрата платоспроможності є тимчасовим явищем і може бути подолана шляхом проведення санації та укладання мирової угоди. Так, у 2019 р. мирова угода була укладена стосовно 68 справ. Найменше укладення мирових угод спостерігається у 2017 р. - стосовно 32 справ. Найбільшу питому вагу займають справи, які припинені з затвердженням звіту ліквідатора. Найбільше таких справ у 2009 р. – 9962, далі спостерігається щорічний спад і станом на 2019 р. становить 953 справи.

Таблиця 1

Загальна характеристика справ про відновлення платоспроможності боржників або визнання їх банкрутами, закінчених провадженням в Україні 2009-2019р.р. (од.)*

Рік	Кількість справ, закінчених провадженням	у тому числі:						Кількість справ, у яких винесено постанови про визнання банкрутом у звітному періоді
		припинено:						
		залишено без розгляду	із затвердженням звіту керуючого санацією	із затвердженням мирової угоди	із затвердженням звіту ліквідатора	у зв'язку з виконанням усіх зобов'язань перед кредиторами	з інших підстав	
2010	10612	-	-	-	-	-	-	8212
2011	10382	523	8	106	8335	100	1310	6745
2012	7583	275	8	94	6084	101	1021	4631
2013	5697	128	7	82	4948	57	475	3359
2014	3324	55	4	70	2989	29	177	2096
2015	2406	32	8	53	2159	6	148	1799
2016	2101	29	1	48	1844	18	161	1385
2017	1691	12	1	32	1546	14	86	1242
2018	1368	21	-	65	1055	8	219	795
2019	1184	14	4	68	953	2	137	649

*Побудовано автором на основі Аналітична інформація щодо стану здійснення правосуддя. Офіційний веб-портал «Судова влада України URL: <http://court.gov.ua/> (дата звернення: 20.10.2020)

Банкрутство можна розглядати як з боку підприємства-боржника, яке потребує оздоровлення, так і з позицій кредиторів, які прагнуть задовольнити свої грошові вимоги до боржника. Тому й ефективність процедур відновлення платоспроможності і ліквідації теж доцільно аналізувати з двох боків (табл. 2).

Таблиця 2

Дані про розгляд господарськими судами справ про банкрутство в Україні у 2018-2019 рр.*

Показник	2018 р.	2019 р.
Кількість заяв кредиторів із грошовими вимогами, од	4781	1777
Загальна сума грошових вимог, заявлена кредиторами, млрд. грн.	505,79	115,82
Загальна сума грошових вимог кредиторів, визнана судом, млрд. грн.	317,58	106,37
Кількість ліквідованих підприємств, у статутному фонді яких частка державної власності перевищує 25 %, од	6	13
Кількість справ, закінчених провадженням після визнання мирової угоди недійсною, од	6	18

*Побудовано автором на основі Аналітична інформація щодо стану здійснення правосуддя. Офіційний веб-портал «Судова влада України URL: <http://court.gov.ua/> (дата звернення: 20.10.2020)

В 2019 р. до господарських судів було заявлено 115,82 млрд. грн. грошових вимог, що на 77,10 % менше, ніж у попередньому році. Обсяг визнаних судом грошових вимог кредиторів у 2019 р. становить 106,37 млрд. грн., у 2018 р. – 317,58 млрд. грн. Кількість ліквідованих підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 25 % зросла на 7 од., а також кількість справ, закінчених провадженням після визнання мирової угоди недійсною зросла на 12 од.

Отже, погіршення фінансового стану та наступне банкрутство підприємств в Україні зумовлене низкою чинників, як зовнішніх (політична нестабільність, зростання інфляції, безробіття, зниження попиту, нестабільність регулюючого законодавства), так і внутрішніх (неефективність фінансової стратегії, маркетингу, низький технічний рівень виробництва, низький рівень кваліфікації персоналу).

Не дивлячись на зменшення в останні роки кількості підприємств, визнаних банкрутом, ефективність судових процедур оздоровлення залишається низькою, а місце України у рейтингу «Doing business-2019» за показником «врегулювання неплатоспроможності» -145 з поміж 190 країн. Це має спонукати підприємства до подальшого пошуку нових шляхів запобігання неплатоспроможності, однак визначальне місце в системі заходів запобігання банкрутству має займати постійний моніторинг фінансового стану і система діагностики банкрутства для виявлення кризових явищ на ранній стадії і проведення заходів антикризового управління підприємством.